

Чубань Т.В.

**ИЗУЧЕНИЕ ГРАНИЧНЫХ И НЕГРАНИЧНЫХ ГЛАГОЛОВ НЕСОВЕРШЕННОГО ВИДА
В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ**

В статье исследован вопрос о значении наблюдения над словом и предложением при изучении грамматики украинского языка, охарактеризовано видовые особенности глаголов, описано граничные и неграничные глаголы несовершенного вида, наведено примеры предложений с глаголами несовершенного вида.

Ключевые слова: граничные глаголы несовершенного вида, неграничные глаголы несовершенного вида, отименные глаголы, отадъективные глаголы, перфективация.

Tchuban` T. V.

LEARNING OF LIMITED AND UNLIMITED IMPERFECTIVE VERBS IN HIGHER SCHOOLS

The problems of word and phrase meanings in the process of Ukrainian grammar learning are studied, the verb aspect peculiarities are characterized, limited and unlimited imperfective verbs are described, some examples of imperfective verbs are given in the article.

Key words: limited imperfective verbs, unlimited imperfective verbs, substantivized verbs, adjectivized verbs, perfectivation.

УДК 37.011.3(73) – 051

Шандрук С.І.

**ОСОБЛИВОСТІ КОГНІТИВНОГО ПІДХОДУ ДО ПІДВИЩЕННЯ
КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ У США**

У статті робиться спроба проаналізувати особливості застосування когнітивного підходу в системі післядипломної освіти США; довести, що основа когнітивної психології є кращим підходом до підвищення кваліфікації американських вчителів; дослідити особливості застосування методів прямого/експліцитного викладання, колективного/партнерського навчання, пізнавального навчання та евристичного навчання.

Ключові слова: когнітивний підхід, підвищення кваліфікації вчителів, пряме/експліцитне викладання, колективне/партнерське навчання, пізнавальне навчання, евристичне навчання.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Питання неперервної освіти педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти привертає все більшу увагу наукових, науково-педагогічних і педагогічних працівників. Інформаційне суспільство диктує людині нове сприйняття знання та способи його отримання й передачі, необхідність прогнозування, програмування, проектування й моделювання досліджуваної ситуації (об'єкта, процесу, явища) в умовах швидкозмінного нестабільного зовнішнього середовища. Усвідомлення нових можливостей і потреб людини в рішенні завдань освіти призвело до необхідності створення нових концептуальних підходів педагогічної діяльності, методів і способів педагогічного впливу й нового образу педагогічного ефекту.

Метою статті є аналіз особливості застосування когнітивного підходу до підвищення кваліфікації американських учителів.

Наукові дослідження розглядуваного питання.

Упродовж останнього десятиріччя українськими науковцями проводилися порівняльно-педагогічні дослідження у напрямі реформування освіти, підготовки педагогічних кадрів у системі вищої педагогічної та післядипломної освіти (Н.В.Абашкіна, Н.М.Бідюк, Т.М.Десятов, В.М.Жуковський, В.П.Кемінь, Т.С.Кошманова, О.Ю.Кузнецова, Н.М.Лавриченко, М.П.Лещенко, О.П.Лещинський, А.П.Максименко, О.В.Матвієнко, О.І.Огієнко, Л.П.Пуховська, А.А.Сбруєва, В.В.Червонецький, Б.І.Шуневич).

США володіє вагомими педагогічними досягненнями та розвиненою системою професійної підготовки вчителів. Теорія і практика освіти США ґрунтуються на давніх багатонаціональних та історичних традиціях і залежить від державної політики в галузі освіти.

Із теоретичним обґрунтуванням сучасних підходів до професійної підготовки вчителя виступили відомі на американському континенті вчені зокрема з таких аспектів, як-то: наукові дослідження в освіті (І. Айзнер, А. Вайз, П. Блюменфельд), роль вчителя в процесі реформування освіти (Д. Фліндерс, М. Велш, М. Хардмен), програма підготовки педагога (П. Едмундсон, Дж. Гудлед, Дж. Клезез, І. Серлз, П. Зелонка, М. Водлінгер, Дж. Вілсон, Л. Мітчел, С. Трахтенберг, А. Том, Х. Тілема, І. Еммер, Дж. Ендрюс), професійний розвиток педагога (С. Вілсон, Дж. Берне, В. Бейярд, Д. Бек).

Американські фахівці вважають за можливе говорити про існування декількох основних підходів до навчання в процесі підвищення кваліфікації вчителів, класифікуючи їх відповідно до вирішуваних цілей, а саме: поведінковий (Д. Девідсон, Б. Скіннер, А. Бандура та ін.), який передбачає зміну професійної поведінки вчителя на основі ефективних навчальних технологій; когнітивний (Дж. Сноумен, Р. Білер, Дж. Гріно та ін.), направлений на розвиток професійно-педагогічного інтелекту вчителя, збагачення системи предметно-методичних знань сучасними підходами до цілісного навчально-виховного процесу; особистісний (А. Чікерінг, Л. Колберг, Р. Болам та ін.), орієнтований на розвиток особистості, розкриття унікальних можливостей кожного вчителя; андрогогічний (М. Кервін, М. Ноулз, Д. Стюарт та ін.), направлений на врахування специфіки “дорослого учня” при організації професійно-освітнього процесу підвищення кваліфікації вчителів; соціально-психологічний (ЛеБланк, Р. Свішер, Ф. Вітаро та ін.), який орієнтує на вдосконалення професійно-комунікативної культури вчителя, підвищення ефективності особово-ділової взаємодії в системі “вчитель – учень”.

Аналіз проблеми та напряму дослідження. Постанова уряду США Нація в небезпеці (A Nation at Risk), опублікована у 1983 році, звернула увагу спільноти Сполучених Штатів на серйозні проблеми шкільної освіти. Найбільшою проблемою було те, що школи не виправдали очікувань та потреб суспільства у швидкозмінному світі ХХІ сторіччя. “Для того, щоб школи двадцять першого століття були успішними, випускники середніх шкіл повинні бути готові стати довічними учнями” [3].

До 1970 року біхевіористична психологія формувала основу поведінки багатьох учителів середньої школи США. Пов’язаний з традиційними знаннями, які давали “добрю” освіту, біхевіористський підхід мав сенс. Зараз, як уважають Дж. Сноумен, Р. Білер, Дж. Гріно та інші науковці, основа когнітивної психології є кращим підходом для підготовки до неперервної освіти тих, хто навчається. Розвиток освітніх технологій вплинули на широке застосування когнітивного підходу в системі післядипломної освіти вчителів середньої школи.

Підвищення кваліфікації вчителів можна тлумачити як середовище особистісного й професійного зростання та, зокрема, як засіб переборення професійно обумовлених криз. Як зазначає Л. П. Пуховська, “професіоналізм” є сучасним тлумаченням традиційно вживаних понять “майстерність” та “кваліфікація” і, що термінологічний ряд продовжує збільшуватись за рахунок все нових модифікацій, таких, наприклад, як “професійна компетентність педагога” тощо [1].

Елементи компетенцій включають опис дій, умінь, навиків, необхідних при виконанні завдань, а також свідоцтво виконання завдань. Опис елементів компетенцій ґрунтується на теоретичних знаннях, використанні техніки, аналізі умов виконання завдань. Елементи компетенцій складають основу стандартизації програм навчання. Різні групування цих елементів є основою одиниць компетенцій (units of competence).

Існує багато специфічних технологій навчання, які застосовують послідовники когнітивного підходу у професійній підготовці та перепідготовці вчителів середньої школи. На курсах підвищення кваліфікації широко застосовується метод прямого/експліцитного

викладання (Direct Instruction/Explicit Teaching). Це систематичне представлення матеріалу малими порціями з паузами/перервами для того, щоб упевнитись у розумінні й зацікавленості всіх учасників ПК. Ця модель викладання добре обґрунтована в біхевіористській теорії як трансмісійна (transmission) модель на протипагу інформаційно-процесійній (information-processing). Б.Розеншайн виділяє шість функцій методу експліцитного навчання: щоденне повторення, представлення нового матеріалу, керована практика, виправлення й зворотний зв'язок, незалежна практика та щотижневі й щомісячні огляди [8].

На курсах підвищення кваліфікації вчителям середніх шкіл пропонуються різноманітні комп'ютерні програми на підтримку викладання того, чи іншого предмету з 6-го по 12-й клас (K-6 to K-12). Існує багато програм, за допомогою яких учень середньої школи самостійно працює над опануванням матеріалу: Jurassic Spelling by DareWare and Motes Educational, Animated Multiplication and Division by Guthery and Meza, Super Solvers: Outnumbered! тощо. Опанувавши ці програми, вчитель середньої школи успішно організовує групову роботу, співпрацю учнів та має більшу можливість допомогти тим учням, які цього потребують.

Існують інші комп'ютерні програми наставницького (tutorial) типу, завдяки яким учень без сторонньої допомоги й додаткових матеріалів може опанувати матеріал. М.Роблер, Дж.Едвардс та М.Гаврилюк визначають ці програми як лінійні (linear) або галузеві (branching). Програма лінійного типу надає інструктивну послідовність і має зворотний зв'язок з усіма учнями. Програма галузевого типу спрямовує на альтернативні шляхи залежно від того, як учні відповідають на питання чи опановують певні частини матеріалу [7]. Хорошим прикладом послужить програма для середньої школи Введення до Фізики (Welcome to Physics). Вона може бути матеріалом для самостійного вивчення, для подачі учителем, може бути наочною, або матеріалом для повторення.

Модель колективного/партнерського (Cooperative/Collaborative) навчання когнітивна за своєю суттю й має такі особливості: робота в командах (team) для опрацювання матеріалу; команди створюються за рівнями успішності (високий, середній та низький); команди змішані за расовою та статевою ознакою; система оцінювання скоріше є командно-орієнтованою, ніж індивідуально-орієнтованою [2].

Напрями командної роботи (team work) вчителів середніх шкіл на курсах ПК:

1. Командний рівень засвоєння знань (Student Teams Achievement Divisions) (STAD), де члени команди використовують робочі листи або інші засоби, щоб засвоїти академічний матеріал, а потім допомагати один одному вивчати матеріал. Індивідуально вчителі-курсанти здають щотижневі контрольні роботи й отримують "оцінку вдосконалення" (improvement score). Кожен курсант ПК намагається отримати вищу оцінку тому, що середньозважений бал буде оцінкою вдосконалення всієї команди.
2. Методика мозаїчного навчання (Jigsaw), де кожен з членів команди є відповідальним експертом одного з аспектів академічного завдання й повинен навчити інших. Члени різних команд, які є експертами з тієї ж самої теми, зустрічаються, щоб допомогти один одному вивчати цей аспект завдання. Вони потім повертаються в свої групи, роблять презентацію та проводять навчання.
3. Дослідницька група (Group Investigation). Учасники долучаються до планування як тем досліджень, так і шляхів їх досягнення. Члени команди обирають тему, виконують поглиблене дослідження цієї теми та готують й дають презентацію всьому курсові ПК.

Існують два типи технологічного забезпечення колективного/партнерського (Cooperative Learning) навчання. До першої категорії входять програми, які забезпечують середовище для співпраці (environment for collaboration). Це такі види програмного забезпечення, які зазвичай вважаються засобами/інструментами (tools) та допомагають учителям правильно оформити результати своєї праці, презентувати їх у класі, опублікувати

в інформаційному бюлетені для батьків або розмістити у всесвітній мережі. Немає особливого значення яку програму використовують вчителі, вони разом повинні прийняти важливе рішення про те, яку інформацію передавати та як її передавати. Вивчати академічний матеріал, навчатися працювати разом та цінувати один одного за множинний інтелект – це мета колективного/партнерського навчання, на якій мають зосередитись учителі в цих умовах.

На курсах підвищення кваліфікації вчителі середньої школи опановують ресурси, за допомогою яких навчають учнів працювати над власними проектами та робити презентації. Автором методу проектів став американський педагог В.Х. Килпатрік, який був послідовником видатного педагога-дослідника Джона Дьюї. Грунтуючись на ідеях педоцентризма, В.Х.Килпатрік розглядає такі види проектів: виробничий, споживчий та вирішення проблем або інтелектуальної скрути.

Для успішного виконання проектів існує декілька дуже хороших мультимедійних енциклопедій та програм: World Book, Grolier's Interactive, Compton's Interactive, Encarta, Britannica, Medio's JFK Investigation, DK Multimedia's The Way Things Work, Mindscapes's How Your Body Works, Research Publications' American Journey тощо. Ці програми мають багатий інформаційний матеріал, легкий у пошуку та копіюванні у ворді (word), щоб поділитися з партнерами по роботі над проектом.

Пошукові системи Інтернету (Alta Vista, Yahoo, Lycos, Google) допоможуть як учителю середньої школи, так і учневі знайти потрібну інформацію. На курсах підвищення кваліфікації проводять інструкції та дискутують на теми технологій пошуку та оцінювання джерел інформації, найбільш прийнятних/придатних у цих умовах. Наприклад, відома Програма Підвищення Кваліфікації Вчителів (The Teacher Professional Development) (TPD) включає проекти Якісне Викладання для тих, хто вивчає Англійську (Quality Teaching for English Learners) (QTEL) та Стратегічна Ініціатива Писемності (Strategic Literacy Initiative) (SLI). Ці програми адресовані вчителям, які працюють з 5-го по 12-й класи та поєднують у собі такі аспекти, як от: емотивний (affective), когнітивний (cognitive), метакогнітивний (metacognitive), інтелектуальний (knowledge-based). QTEL та SLI, концентровані на підвищенні рівня писемності в середніх та старших класах. У 2010 році проект SLI нагородили грантом Інвестиція в Інновацію (Investing in Innovation), щоб підтримати широкомасштабну програму підвищення кваліфікації з дисциплінарної грамотності (disciplinary literacy). Цей проект відомий як RAISE, охопить 2500 вчителів-предметників старших класів зі штатів Каліфорнія, Індіана, Мічиган, Пенсильванія та Юта. Ця п'ятирічна ініціатива буде опікуватись стратегіями викладання, технологіями, програмами, підвищенням кваліфікації та оцінюванням з метою підвищення рівня розуміння прочитаного (reading comprehension) учнями 6-х – 12-х класів. [5].

Когнітивний підхід до підвищення кваліфікації вчителів середньої школи дав можливість розвитку вузькодисциплінарного напрямку ПК. Так, Програма Наукової Освіти (Science Education Program) (SEP) Лабораторії Лоренса Лівермора (Lawrence Livermore National Laboratory) (LLNL) створена для курсів ПК вчителів середніх шкіл без відриву від виробництва та для вчителів початківців. LLNL співпрацює з Департаментом Академій Енергетики США з підтримки Вчителя Науковця (U. S. Department of Energy Academies Creating Teacher Scientists) (DOE ACTS) у створенні програм підвищення кваліфікації для вчителів середньої школи. Ця програма розрахована на три роки. Кожного літа на базі LLNL проходять семінари та керовані дослідження. Вчителі отримують стипендію за кожен тиждень навчання, їм відшкодовують транспортні витрати та надають 4 000 доларів США кожного року на закупівлю необхідного обладнання для школи та за участь у додаткових програмах ПК. Вчителі, які проходять підвищення кваліфікації в DOE ACTS, в LLNL, можуть обрати такі напрями дослідження: біотехнології, гібридна астрофізика (Fusion-Astrophysics), енерготехнології та навколишнє середовище [5].

Академія Вчителів Дослідників (The Teacher Research Academy) (TRA) – це програма ПК для вчителів середньої школи. Команда науковців з LLNL співпрацюють з учителями,

розробляють програму та інструктивні матеріали проводять практичні заняття, де навчають користуватися новітнім обладнанням тощо. В рамках цієї програми учасники можуть отримати до 9 семестрових зачетних кредитів, або 10 кварталних одиниць кредитів на здобуття ступеню Магістр Науки в Освіті MS in Education.

Існує багато інших програм підвищення кваліфікації для вчителів середньої школи на сайті Networked Multimedia for Communication and Collaboration для подальшого вдосконалення моделі колективного/партнерського (Cooperative/Collaborative) навчання.

Пізнавальне Навчання (Cognitive Apprenticeship) – це метод навчання спрямований на вирішення складних завдань за допомогою експертів. Його метою є набуття когнітивних та метакогнітивних навиків на протязі фізичним навикам у процесі традиційного навчання. А.Колінз, Дж.Браун та С.Ньюмен зазначили, що метод пізнавального навчання вимагає екстерналізації внутрішніх процесів та допомагає кваліфіковано організувати самостійне навчання в процесі підвищення кваліфікації [4].

За допомогою Інтернету вчителі на курсах підвищення кваліфікації без відриву від виробництва мають змогу отримати консультацію в справжнього експерта/ментора з предмета. Такою програмою є Проект Електронного Емісара (Electronic Emissary Project) Техаського університету в Остіні. За допомогою цієї програми відбувається дігитальний обмін думками між учителями, учнями та фахівцями [6, с. 50].

Визначення “евристичне навчання” (Discovery Learning) надав Джером Брунер. В основі цього методу лежить ідея когнітивної психології, що учень краще запам’ятує те, що він самостійно “відкрив”. Фахівці когнітивного підходу Дж.Ормрод, М.Роблер, Дж.Едвардс вважають, що евристичне навчання більш ефективне, коли є базові знання та попередній досвід [7, с. 68].

На курсах підвищення кваліфікації вчителів навчають за допомогою сучасних технологій створювати учням віртуальне поле для досліджень. Використовуючи програму Дослідження Давньої Архітектури (Exploring Ancient Architecture), вчитель проводить віртуальні екскурсії по Стоунхенджу та пірамідам Єгипту, а програма Louis Cat Orze дає можливість подорожувати Версалем часів Людовика XIV тощо. За допомогою комп’ютерних програм-симуляцій учні вивчають будову жаби (Operation Frog), викликають землетрус та вивчають його наслідки (Science Toolkit: Earthquake Module) тощо.

Висновки. Таким чином, ми визначили, що когнітивний підхід є рушійною силою процесу підвищення кваліфікації вчителів середньої школи. Науковці довели, щоб бути успішним учителем ХХІ сторіччя, потрібно постійно вчитися. Для ефективного підвищення кваліфікації необхідні різноманітні підходи до навчання та викладання. Інструктори курсів підвищення кваліфікації виступають як експерти, наставники, фасилітатори, а іноді просто дають змогу самостійно розкрити проблему. Технології ХХІ сторіччя надають можливість учителям середньої школи знайти потрібні джерела інформації, створити відповідні умови, провести експеримент, організувати дискусію, поділитися інформацією з учнями, батьками та світом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пуховська Л.П., Сучасні підходи до професіоналізму вчителя в різних освітніх системах: порівняльний аналіз. Електронний ресурс: bibl.kma.mk.ua/pdf/zbirnuku/3/1.pdf.
2. Arends. R.I. Learning to teach. (3rd ed.) New York, NY:McGraw Hill, Inc. – 1994. – p. 344.
3. Cognition and Technology Group. Looking at technology in context: A framework for understanding technology and educational research. In D. Berliner & R. Calfee (Eds)//The Handbook of Educational Psychology. – MacMillian Publishing NY. – 1995. – p.23.
4. Collins, A., Brown, J.S. & Newman, S.E. Cognitive apprenticeship: Teaching the craft of reading, writing and matematics./ In L.B. Resnick (Ed.), Knowing, learning and instruction: Essays in honor of Robert Glaser. – Hillsdale, NJ: Erlbaum. – 1989. – p. 548.
5. Educational Technology’s Effect on Models of Instruction, by Judith Conway./Written and Posted May, 1997.Електронний ресурс: <http://udel.edu/~jconway/EDST666.htm>.
6. Milone, Michael N., Jr.,(1997). From Kindergarten to College-Partnerships That Span the Years.// Technology & Learning. – April issue, 1997. – pp. 44-51.

7. Roblyer, Edwards, and Havriluk, M.D. Integrating Educational Technology into Teaching. – Merrill, Upper Saddle river, NJ. – 1997. – p 89.
8. Rosenshine, B. Synthesis of research on explicit teaching // Educational Leadership. – April issue, 1986. – pp. 60-69.

Шандрук С. И.

**ОСОБЕННОСТИ КОГНИТИВНОГО ПОДХОДА В ПОВЫШЕНИИ
КВАЛИФИКАЦИИ УЧИТЕЛЕЙ В США**

В статье делается попытка проанализировать особенности применения когнитивного подхода в системе последипломного образования США; доказать, что основа когнитивной психологии является лучшим подходом к повышению квалификации американских учителей; исследовать особенности применения методов прямого/эксплицитного преподавания, коллективного/партнерского, познавательного и эвристического обучения.

Ключевые слова: когнитивный подход, повышение квалификации учителей, прямое/эксплицитное преподавание, коллективное/партнерское обучение, познавательное обучение, эвристическое обучение.

Shandruk S. I.

**FEATURES OF THE COGNITIVE APPROACH IN US TEACHERS'
PROFESSIONAL DEVELOPMENT**

An attempt to analyse the features of Cognitive Approach application of in the US system of post certificate education; to prove that the basis of Cognitive psychology is the best approach in professional development of the American teachers; to study the peculiarities of application of methods of Direct Instruction/Explicit Teaching, Cooperative/Collaborative Learning, Cognitive Apprenticeship, and Discovery Learning is made in this article.

Key words: Cognitive Approach, teachers' professional development, Direct Instruction/Explicit Teaching, Cooperative/Collaborative Learning, Cognitive Apprenticeship, Discovery Learning.

УДК 371.3:811.161.2

Шиянюк Л.В.

**ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОМОВНОЇ
КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ**

У статті проаналізовано лінгводидактичні основи формування українськомовної комунікативної компетентності студентів технічного вишу I-II рівнів акредитації, визначено підходи, методи, прийоми навчання української мови.

Ключові слова: лінгводидактика, підходи, методи, прийоми навчання, українськомовна комунікативна компетентність, види мовленнєвої діяльності, текстоцентричний підхід.

Перехід середніх загальноосвітніх та вищих навчальних закладів на комунікативно зорієнтовану методику навчання української мови, загальні вимоги до її вивчення в технічному виші ставлять перед вищою технічною школою I-II рівнів акредитації низку завдань: залучення молоді до національної культури на основі української мови як рідної, так і державної, удосконалення набутих комунікативних умінь і навичок, що створюють підґрунтя для формування українськомовної комунікативної компетентності, вироблення у студентів-нефілологів компетенцій комунікативно виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих та виробничих ситуаціях, виховання свідомого прагнення до вивчення